



# Innst. 317 S

(2009–2010)

## Innstilling til Stortinget fra helse- og sosialkomiteen

Dokument 8:103 S (2009–2010)

### **Innstilling fra helse- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Arne Olsen, Kari Kjønås Kjos, Jon Jæger Gåsvatn, Harald T. Nesvik og Robert Eriksson om en egen ombudsordning for mennesker med utviklingshemning**

Til Stortinget

#### **1. Sammendrag**

Det fremmes i dokumentet følgende forslag:

«I

Stortinget ber regjeringen opprette en egen ombudsordning for mennesker med utviklingshemning. Ombudsordningen må ha reell innflytelse og nødvendige sanksjonsmuligheter overfor tjenesteyterne.

II

Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av situasjonen for mennesker med utviklingshemning som soner fengselsstraffer i norske fengsel.»

Forslagsstillerne viser til dagens ordning med mulighet til å fremstille klager til fylkesmannen for mennesker med utviklingshemning og at denne ordningen, slik forslagsstillerne ser det, er uforsvarlig og uverdigg. Etter forslagsstillerne mening er fylkesmannen ikke den rette til å ivareta denne gruppens interesser.

Det vises videre til endringer som er foretatt i pasientrettighetsloven slik at også brukere av kom-

munale helse- og omsorgstjenester skal omfattes av ordningen med pasientombud.

Forslagsstillerne mener det ikke var ønskelig å utvide pasientombudsrollen, og mener det bør være et skille mellom mennesker med utviklingshemning og det som i dag ligger under pasientombudets virkeområde. Det er, etter forslagsstillerne mening, nødvendig å sikre denne gruppen en god ombudsordning som ivaretar deres interesser. En slik ombudsordning må inneha de nødvendige sanksjonsmulighetene overfor kommuner, slik at det blir et handlekraftig ombud som er i stand til å ivareta interessene til mennesker med utviklingshemning. Det er forslagsstillerne syn at det også bør vurderes hvordan en kan tillegge ombudsordningen myndighet til å treffe avgjørelse i viktige saker som angår mennesker med utviklingshemning.

Forslagsstillerne er blitt gjort kjent med at en rekke personer med utviklingshemning soner straffer i ordinære norske fengsler, uten noen form for kompetent oppfølging. Det er forslagsstillerne syn at det derfor er et sterkt behov for en gjennomgang av situasjonen for mennesker med utviklingshemning som soner i norske fengsler, med den intensjon at disse menneskene skal få en oppfølging som er i tråd med den enkeltes behov.

#### **2. Komiteens merknader**

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Are Helseth, Espen Granberg Johnsen, Tove Karoline Knutsen, Stein Erik Lauvås og Sonja Mandt, fra Fremskrittspartiet, Jon Jæger Gåsvatn, Kari Kjønås Kjos og Morten Stordalen, fra Høyre, lederen Bent Høie, Sonja Irene Sjøli og

Erna Solberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Geir-Ketil Hansen, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, og fra Kristelig Folkeparti, Laila Dåvøy, er enig med forslagsstillerne i at mennesker med utviklingshemning må sikres verdige og gode tilbud, og at det er nødvendig at denne gruppen mennesker har tilgang til ombudsordninger som ivaretar deres interesser.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener dette best skjer gjennom pasient- og brukerombudet, som omfatter alle pasienter og brukere, og andre ombudsordninger, som barneombudet og likestillings- og diskrimineringsombudet, og at det følgelig ikke opprettes et eget ombud for mennesker med utviklingshemning. Flertallet mener det også utfra en universell tilnærming, ikke er riktig å opprette en ombudsordning særskilt for utviklingshemmede.

Flertallet viser til at Stortinget også i 2006 behandlet og gikk mot et forslag om en egen ombudsordning for mennesker med utviklingshemning, Dokument nr. 8:98 (2005–2006), og at Stortingets flertall gikk inn for at pasientombudsordningen ble utvidet til å gjelde kommunale helse- og omsorgstjenester. Flertallet understreker at ombudet nå heter pasient- og brukerombudet og at ordningen er etablert i alle fylker.

Flertallet har bedt Helse- og omsorgsdepartementet om uttalelse til representantforslaget og viser til statsrådets brev datert 12. mai 2010 (vedlagt). Flertallet slutter seg til statsrådets vurderinger. Flertallet har merket seg at departementet vil evaluere den utvidede ordningen med pasient- og brukerombud, som omfatter både spesialisthelsetjenesten og de kommunale helse- og omsorgstjenestene, og at denne evalueringen vil bli rapportert til Stortinget. Flertallet støtter også sterkt at det i denne evalueringen vil være et særskilt fokus på hvordan ombudsordningen ivaretar personer der det er risiko for at den enkelte ikke fullt ut er i stand til å gi uttrykk for egne tjenestetilbud.

Flertallet mener sanksjonsmulighetene fortsatt skal ligge hos tilsyns- og klageorganene og ikke overføres til ombudsordningene. Flertallet viser til klart uttrykt ønske fra Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) under komitéhøringen om at det blir gitt økte sanksjonsmuligheter ved brudd på lovgivningen og manglende kommunal oppfølging av pålegg fra Fylkesmannen eller Helsetilsynet. Flertallet ber departementet vurdere om sanksjonsmulighetene skal styrkes.

Komiteen viser til statsrådets redegjørelse for arbeidet som er i gang for å legge soningstilbudet

for utviklingshemmede bedre til rette. Komiteen mener dette er et viktig arbeid, for i størst mulig grad rette tilbudene og oppfølgingen inn mot de enkeltes situasjon og behov.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener dette arbeidet også ivaretar intensjonen i representantforslagets II.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er av den oppfatning at ombud må gis sanksjonsmuligheter, slik at ombudene kan være den vaktfunksjonen den er ment å være. Det er, slik disse medlemmer ser det, viktig at ombud gis muligheter til å gripe inn overfor relevante aktører som ikke utfører sine plikter på en tilfredsstillende måte. Dette kan være kommuner, helseinstitusjoner mv. Disse medlemmer er av den oppfatning at sanksjonsmuligheter vil vitalisere ombudet, samt sørge for ivaretagelse av gruppen ordningen er ment å beskytte.

Disse medlemmer mener det er behov for en ytterligere satsing knyttet til utviklingshemmedes soningsforhold i norske fengsler. Disse medlemmer er opptatt av at disse personene ivaretas på en langt bedre måte enn hva som synes å være tilfellet i dag.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette en ombudsordning for mennesker med utviklingshemning, som har de nødvendige sanksjonsmuligheter.»

«Stortinget ber regjeringen iverksette konkrete tiltak for mennesker med utviklingshemning som soner straff i norsk fengsel.»

### 3. Forslag fra mindretall

#### Forslag fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

##### *Forslag 1*

Stortinget ber regjeringen opprette en ombudsordning for mennesker med utviklingshemning, som har de nødvendige sanksjonsmuligheter.

##### *Forslag 2*

Stortinget ber regjeringen iverksette konkrete tiltak for mennesker med utviklingshemning som soner straff i norsk fengsel.

#### **4. Komiteens tilråding**

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

##### **I**

Dokument 8:103 S (2009–2010) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Arne Olsen, Kari Kjønås Kjos, Jon Jæger Gåsvatn, Harald T. Nesvik og Robert Eriksson om en egen ombudsord-

ning for mennesker med utviklingshemning, I – bifalles ikke.

##### **II**

Dokument 8:103 S (2009–2010) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Arne Olsen, Kari Kjønås Kjos, Jon Jæger Gåsvatn, Harald T. Nesvik og Robert Eriksson om en egen ombudsordning for mennesker med utviklingshemning, II – vedlegges protokollen.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 3. juni 2010

**Bent Høie**

leder

**Espen Granberg Johnsen**

ordfører

Vedlegg

## Brev fra Helse- og omsorgsdepartementet v/statsråden til helse- og omsorgskomiteen, datert 12. mai 2010

### **Dokument 8:103 S (2009-2010) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Arne Olsen, Kari Kjønås Kjos, Jon Jæger Gåsvatn, Harald T. Nesvik og Robert Erikson om en egen ombudsordning for mennesker med utviklingshemning**

Jeg viser til brev datert 21. april fra Helse- og omsorgskomiteens leder, hvor jeg blir bedt om uttalelse til representantforslaget.

Dok 8:103 S (2009-2010) omfatter både et forslag om egen ombudsordning for mennesker med utviklingshemning og en gjennomgang av situasjonen for mennesker med utviklingshemning som soner fengselsstraffer i norske fengsel.

#### **Forslag 1**

Forslag om egen ombudsordning for mennesker med utviklingshemning ble også fremmet i 2006: *Dokument nr. 8:98 (2005-2006)*. Forslaget fikk stemmene fra FrP og KrF. Flertallet fra Ap, H, SV, Sp og V gikk inn for at pasientombudsordning skulle utvides til å gjelde kommunale helse- og omsorgstjenester. Flertallet ba samtidig om at det nye ombudet skulle ha oppmerksomhet særlig rettet på grupper av mennesker som ikke er i stand til å gi uttrykk for sine egne tjenestebehov. Regjeringen ble bedt om å evaluere ordningen etter tre år.

Utvidelsen av pasientombudsordning trådte i kraft 01.09.09 (tidligere kun for pasienter i spesialisthelsetjenesten). Ombudet heter nå *pasient- og brukerombudet*. Helsedirektoratet har sørget for at det er etablert pasient- og brukerombud i alle fylker.

Når det nå igjen foreslås en egen ombudsordning for mennesker med utviklingshemning, bør dette også sees i forhold til andre ombudsordninger, for eksempel barneombudet og likestillings- og diskrimineringsombudet, begge under barne-, likestillings- og inkluderingsministerens ansvarsområde.

Dagens ombud har som oppgave å rette søkelys mot generelle problemstillinger innenfor sitt område og å bistå enkeltmennesker. Pasientombudet har mulighet til å foreslå konkrete tiltak til forbedringer og underrette tilsynsmyndighetene om tilstander som det er påkrevd at disse følger opp. Pasient- og brukerombudet skal arbeide for å ivareta pasienters og brukeres behov, interesser og rettssikkerhet overfor

helse- og sosialtjenesten, og for å bedre kvaliteten i tjenestene. Ombudet tilbyr råd, veiledning og informasjon om rettigheter til pasient, bruker eller pårørende. Pasient- og brukerombudet kan også bistå med å formulere og viderefremme spørsmål eller klage til rette instans.

Jeg kan ikke se at det ville tjene mennesker med utviklingshemning å etablere et eget ombud. Innenfor helse- og omsorgstjenesten skal pasient- og brukerombudet betjene alle brukere. Vi skal evaluere den utvidede ordningen og rapportere tilbake til Stortinget. Vi vil ha et særskilt fokus på hvordan ombudsordningen ivaretar personer som selv ikke er i stand til å gi uttrykk for egne tjenestebehov.

For øvrig vil jeg vise til at både Fylkesmannen og Helsetilsynet har sanksjonsmuligheter i form av å kunne gi pålegg. Det har de i kraft av å være tilsyns- og klageorgan overfor kommunene i situasjoner med brudd på lovgivningen. Pasientombudet har mulighet til å foreslå konkrete tiltak til forbedringer og underrette tilsynsmyndighetene om tilstander som det er påkrevd at disse følger opp.

#### **Forslag 2**

Ovennevnte stortingsrepresentanter fremmer også forslag om en gjennomgang av situasjonen for mennesker med utviklingshemning som soner fengselsstraffer i norske fengsel.

Dette er en sak under justisministerens ansvarsområde. Justisdepartementet bekrefter at man med stor sannsynlighet kan fastslå at det er en forhøyet forekomst av utviklingshemmede i kriminalomsorgen i forhold til befolkningen for øvrig. Justisdepartementet har hatt forslag fra en tverrfaglig arbeidsgruppe på høring. Formålet har vært å utrede behov for ressursavdelinger – mindre enheter i ulike fengsler – med henblikk på et mer differensiert og bedre tilrettelagt soningstilbud for de innsatte som fungerer dårligst under frihetsberøvelsen. Justisdepartementet har gitt tilskudd til et tverretatlig forprosjekt i Trondheim. Det viser utfordringer innenfor flere områder av strafferettskjeden i forhold til mennesker med utviklingshemning.